แนวโน้มในอนาคตของการเลี้ยงแพะในภาคใต้

สมเกียรติ สายธนู[1]

แพะเป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องขนาดเล็กที่เลี้ยงกันอยู่ทั่วไปในทั่วทุกภาคของประเทศไทย ไม่เป็นที่ทราบแน่ชัดว่าเริ่มมีการนำแพะเข้ามาเลี้ยงในประเทศไทยตั้งแต่เมื่อใดและเพื่อวัตถุประสงค์ใด เท่าที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้นั้นพบว่า มีการเลี้ยงแพะกันมากในหมู่ประชากรชาวไทยมุสลิม ซึ่งส่วนใหญ่จะเลี้ยงแพะพันธุ์พื้นเมืองเพื่อการให้เนื้อ[1] กลุ่มชนที่เลี้ยงแพะมากรองลงไป คือ ชาวไทยที่มีเชื้อสายอินเดีย และปากีสถาน ซึ่งจะมีทั้งการเลี้ยงแพะเพื่อการให้นมและให้เนื้อ แพะบางพันธุ์ที่เลี้ยงกันอยู่ก็ได้พันธุ์มาจากคาบสมุทรอินเดีย ซึ่งเป็นพันธุ์ที่มีขนาดใหญ่กว่า และให้นมได้มากกว่าแพะพันธุ์พื้นเมืองของไทย สำหรับชาวไทยพุทธหรือจีน นั้นแม้จะมีการเลี้ยงแพะอยู่บ้างแต่ก็เป็นสัดส่วนที่น้อยมาก

เนื่องจากชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่อาศัยอยู่ทางภาคใต้ของประเทศ ดังนั้น จึงพบว่าเฉพาะภาคใต้ภาคเดียวมีแพะอยู่มากถึงร้อยละ 88 ของจำนวนแพะทั้งประเทศ[5] โดยลักษณะของการกระจายของแพะจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับลักษณะการกระจายของชาวไทยมุสลิม[1] ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการกระจายทั้ง 2 นี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนมากในประเทศมาเลเซีย[10] ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านของเรา และในปัจจุบันมีแพะอยู่ไม่ต่ำกว่า 3 แสนตัว[8,9]

ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ความต้องการเนื้อแพะของประเทศมาเลเซียมีสูงมาก จนเป็นเหตุให้จำนวนแพะในประเทศลดลงอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันราคาเนื้อแพะก็เพิ่มสูงขึ้น และมากกว่าราคาเนื้อสัตว์ชนิดอื่นมาก[9] แม้ว่ารัฐบาลมาเลเซียจะพยายามแก้ปัญหาโดยการทุ่มความช่วยเหลือทุกด้าน เพื่อเพิ่มจำนวนและเพิ่มสมรรถนะในการผลิตของแพะ โดยในขณะเดียวกันก็ได้สั่งเนื้อแพะและแกะจากต่างประเทศเข้ามาทดแทนส่วนที่ขาด แต่ก็ยังไม่อาจจะแก้ปัญหานี้ได้มากนัก ผลจากการที่จำนวนแพะในประเทศมาเลเซียลดลงนี้จะส่งผลกระทบต่อแนวโน้มในอนาคตของการเลี้ยงแพะในภาคใต้ของไทยอย่างแน่นอนไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม

ลักษณะของการเลี้ยงแพะในภาคใต้

การเลี้ยงแพะในภาคใต้จะมีมากเป็นพิเศษในชุมชนของชาวไทยมุสลิม ซึ่งส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในบริเวณที่ใกล้

[1]M.Sc. (Animal Breeding and Genetics) อาจารย์ ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

รับลงพิมพ์, กันยายน 2528

กับชายแดนไทย-มาเลเซีย สำนักงานสถิติแห่งชาติ[5] และสมเกียรติ สายธนูและคณะ[3] ได้รายงานสอดคล้องกันว่า จำนวนแพะอย่างน้อย 50,000 ตัวหรืออย่างน้อยร้อยละ 70 ของจำนวนแพะทั้งหมดในภาคใต้ เลี้ยงกระจายอยู่ในเขตห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้

โดยทั่วไปแล้วอาจจะกล่าวได้ว่า การเลี้ยงแพะจะเป็นเพียงอาชีพเสริมหรืออาชีพรองภายในครอบครัวของเกษตรกรเท่านั้น ซึ่งเกษตรกรเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีอาชีพหลักอย่างอื่น เช่น การทำสวนยาง สวนปาล์ม สวนผลไม้ ทำนา หรือการประมง เป็นต้น มีอยู่เพียงไม่กี่รายเท่านั้นที่เลี้ยงแพะอย่างเป็นล่ำเป็นสันหรือยึดเอาการเลี้ยงแพะเป็นอาชีพหลัก เกษตรกรผู้เลี้ยงแพะส่วนใหญ่จะมีฐานะค่อนข้างยากจน และมีเนื้อที่ถือครองน้อย โดยเฉลี่ยจะเลี้ยงแพะเพียง 3-4 ตัวต่อครอบครัวเท่านั้น วัตถุประสงค์ในการเลี้ยงแพะก็เพื่อใช้บริโภคภายในครอบครัว และเพื่อใช้แพะในงานพิธีต่าง ๆ ทางศาสนา ในบางครั้งหากมีแพะจำนวนมากเกินความต้องการของครอบครัวก็จะขายไปเพื่อนำเงินมาใช้ในคราวจำเป็น[1]

แพะที่เลี้ยงอยู่ทั่วไปในภาคใต้จะเป็นแพะพันธุ์พื้นเมืองที่มีขนาดเล็ก มีลักษณะหลาย ๆ อย่างคล้ายคลึงกับแพะพันธุ์พื้นเมืองของประเทศมาเลเซีย แพะพันธุ์นี้จะสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในภาคใต้ได้ดี เมื่อโตเต็มที่จะหนักเพียง 15-20 กิโลกรัม และมีความสูงที่หัวไหล่เพียง 45-50 เซ็นติเมตร[3] แพะพันธุ์นี้เลี้ยงค่อนข้างง่าย ขยายพันธุ์ได้เร็ว และขายได้ราคา อย่างไรก็ตามเนื่องจากการเลี้ยงแพะในปัจจุบันเป็นไปในลักษณะที่ผู้เลี้ยงต้องพึ่งตนเอง และไม่มีการนำหลักวิชาการใด ๆ เข้าไปใช้เพื่อช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิต และคุณภาพของผลผลิตเลย[1]

แนวโน้มและอนาคตเกี่ยวกับการตลาดแพะ

เนื้อแพะเป็นที่ต้องการของตลาดมากกว่านมแพะมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อจากแพะพันธุ์พื้นเมืองนั้นจะเป็นที่ต้องการของตลาดมากกว่า และมีราคาแพงกว่าเนื้อจากแพะพันธุ์ต่างประเทศ[4] นอกจากนี้แล้วความต้องการเนื้อแพะยังมีความสม่ำเสมอมากกว่านมแพะอีกด้วย ซึ่งลักษณะเช่นนี้ของตลาดแพะในประเทศไทยจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับตลาดแพะในประเทศมาเลเซีย เพียงแต่ว่าตลาดแพะในประเทศมาเลเซียจะมีขนาดใหญ่กว่าตลาดแพะในประเทศไทยหลายเท่าตัวเท่านั้น

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา จำนวนแพะในประเทศมาเลเซียลดลงถึงร้อยละ 0.62 ต่อปี จนกระทั่งปี พ.ศ. 2523 ประเทศมาเลเซียมีแพะทั้งสิ้นจำนวน 312,069 ตัว[8] ซึ่งคาดว่าการลดลงของจำนวนแพะนี้จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นทุกปี (รูปที่ 1) ในขณะเดียวกันราคาเนื้อแพะก็เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจนสูงกว่าราคาเนื้อสัตว์ชนิดอื่น ๆ รัฐบาลมาเลเซียได้พยายามแก้ปัญหานี้โดยการนำเข้าเนื้อแพะและแกะจากต่างประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 แต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ ทั้งที่เนื้อที่นำเข้าจากต่างประเทศมีราคาถูกกว่าเนื้อแพะพันธุ์พื้นเมืองถึงประมาณร้อยละ 40[9] เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากผู้บริโภคไม่นิยมรับประทานเนื้อที่นำเข้า ดังนั้นการฆ่าชำแหละแพะพันธุ์พื้นเมืองจึงยังมีอยู่สูงเช่นเดิม

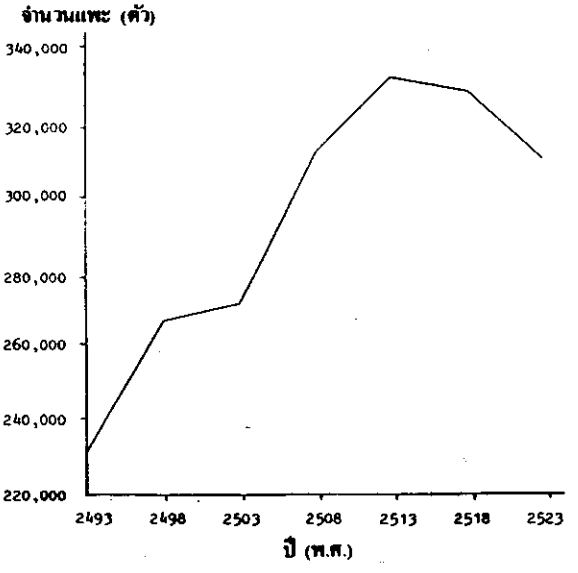

รูปที่ 1 การเปลี่ยนแปลงของจำนวนแพะในคาบสมุทรมาลายา ระหว่างปี พ.ศ.2493-2523[8]

จากรายงานของ สมเกียรติ สายธนู และคณะ[4] แสดงให้เห็นว่าในสภาวะการณ์ปัจจุบันนี้ ตลาดแพะในประเทศยังเป็นของผู้เลี้ยงหรือผู้ขาย ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการของผู้บริโภคหรือผู้ซื้อมีอยู่สูงนั่นเอง ประกอบกับการลดลงของจำนวนแพะในประเทศมาเลเซียเป็นไปค่อนข้างรุนแรงมาก และกว่าจะฟื้นตัวได้คงจะต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่า 10 ปีขึ้นไป ดังนั้นแม้ว่าเกษตรกรไทยจะเลี้ยงแพะเพิ่มมากขึ้นอีกในอนาคตก็ไม่น่าจะมีปัญหาด้านการตลาดแต่อย่างใด ทั้งนี้การตลาดจะ

ต้องจัดให้เป็นระบบมากขึ้นกว่าเดิม เพราะเท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้นั้น เกษตรกรผู้เลี้ยงอาจจะมองไม่เห็นว่าลักษณะของตลาดเป็นอย่างไร การเลี้ยงการซื้อขายต้องพึ่งตนเองมากโดยไม่มีหน่วยงานใดเข้าไปเกี่ยวข้องหรือให้คำแนะนำ บางครั้งจึงไม่มีความมั่นใจในอนาคต และบางครั้งก็อาจจะถูกพ่อค้าหลอกลวงในเรื่องราคาได้

โดยสรุปแล้ว ตลาดแพะมีแนวโน้มและอนาคตดีกว่าตลาดของสัตว์ชนิดอื่นมาก เพราะตลาดแพะยังสามารถขยายออกได้อีกมากทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดต่างประเทศนั้นไม่น่าจะมุ่งเฉพาะตลาดในประเทศมาเลเซียเพียงอย่างเดียว แม้ว่าจะง่ายต่อการขนส่ง แต่ควรจะมุ่งตลาดในตะวันออกกลางด้วย เพราะในบริเวณนี้ความต้องการแพะมีสูงมากและราคาขายได้ราคาดีด้วย[4] อย่างไรก็ตามการจะขยายการเลี้ยงและการตลาดให้กว้างขวางขึ้นขนาดนี้นั้นจำเป็นจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบให้ครบวงจรตั้งแต่การเลี้ยงจนกระทั่งขาย และนั่นย่อมหมายถึงว่าหน่วยงานของทางราชการจะต้องให้ความสนใจ และให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง

แนวโน้มเกี่ยวกับจำนวนแพะในภาคใต้

ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ[5] และสมเกียรติ สายธนู และคณะ[3] แสดงให้เห็นว่าในช่วงระยะเวลา 6 ปีที่ผ่านมา (ระหว่างปี พ.ศ. 2521-2526) จำนวนแพะใน 14 จังหวัดภาคใต้ลดลงทั้งสิ้นร้อยละ 11.21 ของจำนวนที่มีอยู่เดิม หรือลดลงประมาณร้อยละ 1.87 ต่อปี (ตารางที่ 1) ซึ่งนับว่าเป็นการลดลงของจำนวนแพะในอัตราที่น่าวิตกมาก

หากไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบใด ๆ ของทางราชการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงแพะอย่างจริงจังแล้วก็พอจะคาดได้ว่าตราบใดที่ประเทศมาเลเซียยังอยู่ภาวะที่ขาดแคลนแพะเช่นนี้ จำนวนแพะในภาคใต้มีแนวโน้มที่จะลดจำนวนลงต่อไปอีกเรื่อย ๆ ทั้งนี้เพราะประเทศมาเลเซียต้องการแพะเพื่อการบริโภคเป็นจำนวนมากต่อปี และมักจะเสนอซื้อแพะไทยในราคาที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ และในที่สุดแล้วจะทำให้ภาคใต้ของประเทศไทยขาดพ่อ-แม่พันธุ์ ฉะนั้นการลดลงของจำนวนแพะอาจจะทวีความรุนแรงมากขึ้นก็ได้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการกระจายและการเปลี่ยนแปลงของประชากรแพะใน 14 จังหวัดภาคใต้ ระหว่างปี พ.ศ. 2521-2526

เขต/จังหวัด	จำนวนแพะ (ตัว)		การเปลี่ยนแปลง* (ร้อยละ)
	2521[5]	2526[3]	
เขตจังหวัดชายฝั่งตะวันออก	**5,860**	**3,410**	**41.80**
ชุมพร	134	142	5.97
สุราษฎร์ธานี	401	661	64.83
นครศรีธรรมราช	3,373	1,930	-42.78
พัทลุง	1,952	677	-65.32
เขตจังหวัดชายฝั่งตะวันตก	**15,330**	**11,762**	**-23.34**
ระนอง	558	803	43.91
พังงา	1,608	1,268	-21.14
ภูเก็ต	1,307	1,218	-6.81
กระบี่	8,049	4,053	-49.65
ตรัง	3,808	4,410	15.81
เขตท้ายจังหวัดชายแดนภาคใต้	**52,789**	**50,523**	**-4.29**
สงขลา	9,502	9,453	-0.86
สตูล	7,428	4,269	-42.53
ปัตตานี	13,707	14,028	2.34
ยะลา	9,075	11,027	21.51
นราธิวาส	13,077	11,746	-10.18
รวม 14 จังหวัดภาคใต้	**73,979**	**65,685**	**-11.21**

* เครื่องหมายลบ (-) แสดงว่าจำนวนลดลง

แนวโน้มเกี่ยวกับขนาดและสมรรถนะในการผลิตของแพะในภาคใต้

แม้ว่าจะไม่มีการพิสูจน์กันอย่างแน่ชัด แต่ก็พอจะตั้งเป็นสมมติฐานได้ว่าแพะพันธุ์พื้นเมืองในภาคใต้ของประเทศไทยเป็นแพะพันธุ์เดียวกับแพะพันธุ์พื้นเมืองของประเทศมาเลเซีย เพราะมีลักษณะภายนอก เช่น สีขน ใบหู เขา ฯลฯ คล้ายคลึงกันมาก อย่างไรก็ตาม หากจะนำขนาดและรูปร่างของแพะทั้ง 2 พันธุ์มาเปรียบเทียบกันแล้วจะเห็นได้ว่าแพะพันธุ์พื้นเมืองในภาคใต้ของประเทศไทยมีขนาดและสมรรถนะในการผลิตต่ำกว่าแพะพันธุ์พื้นเมืองของประเทศมาเลเซียมาก (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบขนาดและสมรรถนะในการผลิตของแพะเพศเมียพันธุ์พื้นเมืองในภาคใต้ของประเทศไทยกับแพะพันธุ์พื้นเมืองของประเทศมาเลเซีย

ลักษณะ	พันธุ์พื้นเมืองของ		ความแตกต่าง	
	ไทย[3]	มาเลเซีย	ปริมาณ	ร้อยละ
น้ำหนักเมื่ออายุ 12 เดือน (กก.)	12.78	17.76[7]	4.98	38.97
เมื่อโตเต็มที่				
– น้ำหนัก (กก.)	16.44	20.00[11]	3.56	21.65
– ความสูงที่หัวไหล่ (ซม.)	48.47	56.10[6]	7.63	15.74
– ความยาวรอบอก (ซม.)	59.58	67.10[6]	7.52	12.62
– ความยาวลำตัว (ซม.)	51.44	69.80[6]	18.36	35.69
– ความยาวขาหน้า (ซม.)	27.29	31.80[6]	4.51	16.53

จากตารางที่ 2 สรุปได้ว่าแพะพันธุ์พื้นเมืองในภาคใต้ของประเทศไทยมีขนาดและสมรรถนะในการผลิตต่ำกว่าของประเทศมาเลเซียมาก โดยเฉลี่ยแล้วจะต่ำกว่าประมาณร้อยละ 25 ที่เป็นเช่นนี้อาจจะมีสาเหตุเนื่องมาจากแพะพันธุ์พื้นเมืองในภาคใต้ของประเทศไทยไม่เคยได้รับการคัดเลือกพันธุ์หรือปรับปรุงพันธุ์เลย วิธีการเลี้ยงก็ไม่ได้รับการพัฒนาแต่อย่างใด ในขณะที่ในประเทศมาเลเซียนั้นได้มีการปรับปรุงพันธุ์แพะและพัฒนาการเลี้ยงแพะทั้งทางด้านอาหาร การจัดการและโรคพยาธิมานานแล้ว จึงทำให้เห็นข้อแตกต่างทางด้านขนาดและสมรรถนะในการผลิตอย่างชัดเจนระหว่างแพะทั้งสองพันธุ์นี้ ดังนั้นจึงอาจจะคาดได้ว่าความแตกต่างนี้อาจจะมีมากขึ้นในอนาคตหากการเลี้ยงแพะในประเทศไทยไม่ได้รับการพัฒนาเลย

สาเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลงในด้านปริมาณและคุณภาพของแพะในภาคใต้

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถจะสรุปได้ว่าหากสภาพของการเลี้ยงแพะในภาคใต้ยังคงดำเนินต่อไปในลักษณะเดิมโดยไม่มีหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใดยื่นมือเข้าไปรับผิดชอบแล้ว มีแนวโน้มที่เป็นไปได้ว่า ทั้งปริมาณ (จำนวน) และคุณภาพ (ขนาดและสมรรถนะ) ของแพะพันธุ์พื้นเมืองในภาคใต้ของประเทศไทยจะลดต่ำลงเรื่อย ๆ

สาเหตุและผลลัพธ์ที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงด้านปริมาณและคุณภาพนี้ได้แสดงไว้ในรูปที่ 2 ซึ่งจะเห็นได้ว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะในปัจจุบันกำลังเผชิญอยู่กับปัญหาใหญ่ ๆ 2 ประการ คือ การขาดแคลนพ่อ-แม่พันธุ์แพะ และการขาดความรู้ในการเลี้ยงแพะ

เมื่อเกิดการขาดพ่อ-แม่พันธุ์แพะขึ้นจะส่งผลทั้งต่อปริมาณและคุณภาพของแพะทันที การที่พ่อ-แม่พันธุ์มีน้อย

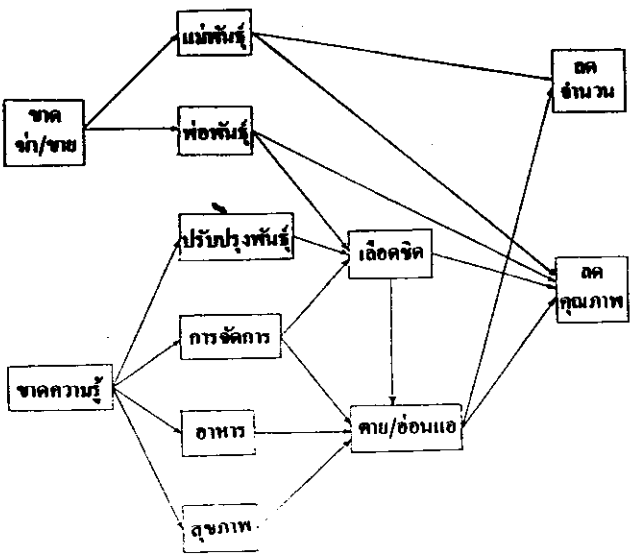

รูปที่ 2 แสดงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงด้านปริมาณและคุณภาพของแพะพันธุ์พื้นเมืองในภาคใต้ของประเทศไทย

จะทำให้การคัดเลือกพันธุ์ทำได้น้อยด้วย ขณะเดียวกันก็อาจจะเกิดการผสมเลือดชิดขึ้นได้ง่าย

ส่วนการขาดความรู้ของเกษตรกรนั้น จะรวมถึงการขาดความรู้ทั้งทางด้าน การปรับปรุงพันธุ์ การจัดการ อาหาร และสุขภาพ ซึ่งหากเกษตรกรขาดอันใดอันหนึ่งไปแล้วปัญหาลูกโซ่จะติดตามมาทันที ยกตัวอย่างเช่น หากเกษตรกรไม่มีความรู้ในด้านการปรับปรุงพันธุ์และการจัดการ ก็อาจจะไม่มีการคัดเลือกพันธุ์ภายในฝูงแพะเลย ตัวไหนผสมกับตัวไหนก็ได้ บางครั้งอาจจะกลายเป็นว่าตัวที่มีลักษณะดีเด่นกลับไม่ได้รับการผสมพันธุ์ แต่ปล่อยให้ตัวที่มีลักษณะที่ไม่ดีผสมพันธุ์ต่อไปเรื่อย ๆ หรือบางครั้งก็อาจจะเกิดการผสมเลือดชิดไปโดยไม่รู้ตัวก็ได้

สิ่งที่พบอยู่เสมอก็คือ เกษตรกรมักจะเข้าใจว่าแพะพันธุ์ต่างประเทศที่มีขนาดใหญ่มักจะดีกว่าแพะพันธุ์พื้นเมืองที่มีขนาดเล็กเสมอ ซึ่งความเข้าใจเช่นนี้ไม่ค่อยถูกต้องนัก เพราะแพะพันธุ์ต่างประเทศซึ่งมีขนาดใหญ่นี้มีข้อด้อยกว่าแพะพันธุ์พื้นเมืองอยู่หลายประการ เช่น ผสมพันธุ์ได้เฉพาะในบางฤดูกาลเท่านั้น ไม่ทนทานต่อโรคและพยาธิ ต้องเอาใจใส่และดูแลด้านอาหารเป็นอย่างดีจึงจะมีขนาดและให้ผลผลิตได้ตามความสามารถของพันธุ์ นอกจากนี้หากนำพ่อพันธุ์แพะจากต่างประเทศที่มีขนาดใหญ่มาผสมกับแม่แพะพันธุ์พื้นเมืองของไทยแล้วจะยิ่งมีปัญหาตามมาจึงมากมาย ซึ่งนอกจากจะมีราคาแพงแล้วผู้เลี้ยงจะต้องเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดตั้งแต่แม่แพะตั้งท้องจนกระทั่งคลอดและลูกเติบโตจนถึงอย่านม[2]

สรุป

การเลี้ยงแพะในภาคใต้ของประเทศไทยได้มีมานานแล้ว แต่เท่าที่เป็นอยู่เกษตรกรผู้เลี้ยงแพะจะต้องพึ่งตัวเองทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านการเลี้ยงดูและการตลาด ซึ่งหากลักษณะของการเลี้ยงแพะยังดำเนินเช่นนี้ต่อไปโดยไม่ได้รับการแก้ไขอาจจะมีความเป็นไปได้สูง ที่ทั้งปริมาณและคุณภาพของแพะในภาคใต้จะลดต่ำลงเรื่อย ๆ

ตามข้อเท็จจริงแล้วมีความเป็นไปได้สูงมากที่จะขยายการเลี้ยงแพะให้กว้างขวางมากขึ้นในภาคใต้เพราะความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศมีอยู่สูงมาก และเป็นความต้องการที่ค่อนข้างสม่ำเสมอ ซึ่งหากมีการวางแผนงานด้านการตลาดให้ดีแล้ว แม้จะมีการเลี้ยงแพะเพิ่มมากขึ้น ก็ไม่น่าจะทำให้ราคาแพะตกลงแต่อย่างใด

เอกสารอ้างอิง

1. สมเกียรติ สายธนู 2528. ลักษณะของการเลี้ยงแพะในประเทศไทย. ว.สงขลานครินทร์. 7:335-342.
2. สมเกียรติ สายธนู. 2528. เกร็ดความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงแพะแบบชาวบ้าน. ฐานเกษตรกรรม. 3(29):51-56
3. สมเกียรติ สายธนู. พีรศักดิ์ สุทธิโยธิน และเสาวนิต คูประเสริฐ. 2528. การกระจายของประชากรแพะและลักษณะของแพะพันธุ์พื้นเมืองในภาคใต้. เสนอการประชุมทางวิชาการครั้งที่ 23 ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วันที่ 4-7 กุมภาพันธ์ 2528.
4. สมเกียรติ สายธนู. พีรศักดิ์ สุทธิโยธิน. สุรศักดิ์ คชภักดี และวาสนา รักษ์วงศ์. 2528. การตลาดแพะในจังหวัดชายแดนภาคใต้. สัตวบาลสาร: 1(12):75-79 .
5. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2523. รายงานสำมะโนการเกษตร 2521. สำนักนายกรัฐมนตรี.
6. Devendra, C. 1966. Studies in the nutrition of the indigenous goat of Malaya. I. The body measurements, composition of sample joints and their relationship to carcass compositon. Malay. Agric. J., 45:345-369.
7. Devendra, C. 1967. Studies in the nutrition of the indigenous goat of Malaya II. The maintenance requirement of pen-fed goats. Malay. Agric. J. 46:80-97.
8. Devendra, C. 1983. Goats : Husbandry and Potential in Malaysia. Ministry of Agriculture. Serdang, Malaysia.
9. Mohd. Yusuff, Mohd. Khushary. 1984. The problem of goat production in Malaysia. Paper presented at ACIAR Workshop on Goat Research in the Tropics. February 6-8, 1984. Brisbane, Australia.
10. Peters, K.J. 1979. Goat Production in the Low Income Economic Units of Selected Area in West-Malaysia. Institute of Animal Production. Technical University. Berlin, Federal Republic of Germany.
11. Wahid, A., Mukherjee, T.K. and Mahyuddin, M.D. 1978. Breeding and selection for improvement of goats in Malaysia. In Breeding for Ruminant Production in the Tropics (Ed. K. Baharin), pp. 19-41. MSAP/SABRAO. Serdang, Malaysia.